УДК 342.9
DOI https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.5-1.22

БІЛОУС О.В.

ФІЛОЛОГІЧНЕ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТЬ І КАТЕГОРІЙ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА: ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ПРАВИЛ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

У статті на підставі узагальненого аналізу наукових, публіцистичних та нормативних джерел визначено поняття та правила філологічного тлумачення понять та категорій адміністративного судочинства. Відзначено, що філологічне тлумачення понять і категорій адміністративного судочинства є заснованою на законах філології сукупністю правил і прийомів лексичного, граматичного, етимологічного, семантичного пізнання, за допомогою якої адекватно розкривається зміст сформульованих у нормах адміністративно-процесуального законодавства понять і категорій.

Констатовано, що юридична та філологічна науки виробили чимало правил та прийомів тлумачення юридичних текстів. Враховуючи їх, а також практику Верховного Суду щодо розгляду тих чи інших публічно-правових спорів, окреслено найбільш відомі правила інтерпретації понять та категорій адміністративного процесу, перелік яких не є вичерпним. Зокрема, правилами філологічного тлумачення понять та категорій адміністративного судочинства є: якщо в законі дано визначення того чи іншого поняття, то саме в цьому значенні і слід його розуміти, не дивлячись на його інше значення в повсякденній мові, правовій доктрині тощо; якщо в законі використано технічні чи інші спеціальні терміни, значення яких не визначено законодавцем, то слід надавати їм той сенс, який вони мають у відповідних галузях знань; значення терміна, встановлене правотворчим органом в одній галузі права, не можна без достатніх підстав поширювати на інші галузі; одні й ті ж терміни, використовувані матеріальним і співвідносним із ним процесуальним правом, повинні уживатися в тому значенні, яке надається їм у відповідній матеріальній або процесуальній галузі права; ідентичним формулюванням в рамках одного і того ж акту не можна надавати різні значення, якщо з цього акту не випливає інше; пунктуація є допустимим показником значення сформульованих у тексті кодексу понять та категорій; спеціальна вказівка у змісті поняття на одне явище означає виключення інших; та інші правила.

Ключові слова: *адміністративне судочинство, поняття, категорії, філологічне тлумачення, правила.*

In the article, on the basis of a generalized analysis of scientific, journalistic and regulatory sources, the concepts and rules of philological interpretation of the concepts and categories of administrative justice are defined. It is noted that the philological interpretation of the concepts and categories of administrative justice is based on the laws of philology a set of rules and techniques of lexical, grammatical, etymological, semantic cognition, by which adequately reveals the content of the norms of administrative procedural legislation.

It is stated that the legal and philological sciences have developed many rules and techniques for interpreting legal texts. Considering them, as well as the Supreme Court's practice of dealing with certain public-law disputes, the most famous rules of interpretation of concepts and categories of the administrative process are outlined, the list of which is not exhaustive. In particular, the rules of philological interpretation of the concepts and categories of administrative justice are: if the law defines a particular concept, it is in this meaning that it should be understood, despite its different meaning in everyday language, legal doctrine, etc.; if the law uses technical or other special terms that are not defined by the legislator, then they should be given the meaning they have in the relevant fields of knowledge; the meaning of the term set by the law-making body in one branch of law

© БІЛОУС О.В. – кандидат юридичних наук, суддя (Верховний Суд)

cannot be extended without reason to other branches; the same terms used in substantive and relevant procedural law must be applied to the meaning given to them in the relevant substantive or procedural field of law; identical formulations within the same act cannot be assigned different meanings, unless the act implies otherwise; punctuation is a valid indicator of the meaning of the code of concepts and categories formulated in the text; special reference to the meaning of the concept of one phenomenon means the exclusion of others and other rules.

Key words: *administrative justice, concepts, categories, philological interpretation, rules.*

Вступ. Як і в інших питаннях теорії тлумачення норм права, юридична наука в аспекті способів тлумачення досить багатоманітна в своїх думках. Вони (думки) настільки різноманітні, що ці способи тлумачення можна розглядати з різних сторін і критеріїв класифікації. Абсолютно логічно, що в такому суцільному плюралізмі ідей є і досить традиційні погляди на цей блок проблематики (які в цілому, звичайно ж, домінують), і кілька нестандартних підходів. Одним із найбільш застосовуваних способів тлумачення понять та категорій адміністративного судочинства, безумовно, вважається філологічний, який у юридичній науці досить часто називається граматичним, мовним, лінгвістичним, лексико-граматичним, юридико-лінгвістичним, словесним, лексичним, текстовим тлумаченням тощо. Разом з тим теорія тлумачення, що розвивається у юридичних галузевих дослідженнях, не тільки не виробила загальновідомих уніфікованих правил тлумачення понять та категорій галузевого законодавства, але й не приділяє цьому питанню достатньої уваги загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням способів тлумачення норм права приділяється увага у роботах таких вчених правників, як С.С. Алексєєв, Ю.П. Битяк, О.М. Бєляєва, Є.В. Васьковський, Ю.Л. Власов, М.М. Вопленко, О.В. Капліна, В.Я. Карабань, М.С. Кельман, Т.О. Коломоєць, М.М. Коркунов, О.І. Костенко, М.В. Котенко, В.В. Лазарєв, П.І. Люблінський, П.С. Лютіков, М.М. Марченко, Л.Г. Матвєєва, Ж.М. Мельник-Томенко, Д.М. Михайлович, Й.В. Михайловський, М.П. Молибога, П.О. Недбайло, А.С. Піголкін, С.В. Прийма, В.В. Прокопенко, П.М. Рабінович, І.Л. Самсін, А.О. Селіванов, В.М. Сирих, О.Ф. Скакун, Ю.Г. Ткаченко, Ю.М. Тодика, Є.М. Трубецькой, С.Є. Федик, М.В. Цвік, О.Ф. Черданцев, Л.І. Чулінда, С.В.Шевчук, Г.Ф. Шершеневич та інші.

Детальний аналіз різноманітних підходів дав змогу критично підійти до окремих теоретичних концепцій, висловлених на шпальтах юридичної літератури як минулого, так і сучасного періоду розвитку правової доктрини.

Постановка завдання. Мета статті – на підставі аналізу різноманітних доктринальних джерел визначити поняття та правила філологічного тлумачення понять та категорій адміністративного судочинства.

Результати дослідження. М.М. Коркунов, аналізуючи відомі способи тлумачення норм права, абсолютно точно і правильно стверджував, що кожне письмове джерело містить у собі людську думку, яка виражається словом, але і думка, і слово підкоряються відомим правилам – логічним і граматичним. Граматичні правила з часом змінюються, у зв'язку із чим тлумач повинен застосовувати до тлумачення кожного закону граматичні правила того часу, коли він приймався, а не свого. Подібно до того, як у кожного письменника є свої особливості мови, такі ж особливості можуть існувати та існують і в мові законодавця. Тому граматичне тлумачення і передбачає вивчення цих особливостей [1, с. 690–691].

Філологічне тлумачення в правовій науці майже всіма вченими абсолютно слушно визнається первинним порівняно з усіма іншими. Л.І. Чулінда наголошує, що для найменування цього способу найбільше підходить використання терміну юридико-лінгвістичний (за аналогією з існуючими термінами: «юридико-технічний рівень», «юридико-технічні особливості» нормативно-правових актів, «юридико-технічні міркування», «юридико-технічний метод», «юридико-соціологічне забезпечення законодавства» тощо), який охоплює усі елементи, що розглядаються різними дослідниками у даному способі тлумачення. У баченні Л.І. Чулінди вказане тлумачення «означає, що розглядається вся сукупність правил і засобів даного способу тлумачення, які відрізняють його від інших, неюридичних способів інтерпретації, які мають місце у філології (наприклад, від лінгвістичного аналізу, тлумачення художнього тексту)» [2, с. 71]. На думку вченої, юридико-лінгвістичний спосіб тлумачення складається з двох етапів – лексико-морфологічного та синтактичного.

О.Ф. Скакун формулює «ознаки граматичного (філологічного, лексичного, текстового) тлумачення, окремі з яких є правилами цього різновиду інтерпретації: а) ґрунтується на правилах граматики, лексики, використовує закони філології; б) виражається у здійсненні аналізу окремих слів, термінів, речень, формулювань юридичних норм із метою встановлення значення кожного слова і виразу; в) установлює граматичну форму іменників і прикметників, способи дієслів, види дієприкметників тощо, а також усвідомлює граматичну структуру речень, розділових знаків, єднальних і розділових сполучників, виявляє синтаксичні зв'язки між словами; г) у випадках зміни значеннєвого змісту слів і виразів надає їм те значення, яке вони мали в момент створення норми; ґ) враховує, що тим самим словам (термінам) у різних нормативно-правових актах може бути наданий не один і той же зміст – у кожному випадку цей зміст з'ясовується [3, с. 437].

Відповідно до тверджень Д.М. Михайловича, граматичне тлумачення є первинним етапом інтерпретації нормативного припису, оскільки правові норми завжди об'єктивуються за допомогою певної мови. У процесі пізнання права ми перш за все маємо справу не з юридичною реальністю, а зі знаками її вираження. Тому важливо спочатку встановити зміст слів та словосполучень, з яких складається нормативний припис, та визначити їх взаємозв'язок відповідно до правил морфології, синтаксису та пунктуації [4, с. 9–10]. С.С. Алєксєєв також відзначає, що цей спосіб базується на даних граматики, лексики, наук філологічного циклу і визначає граматичне тлумачення як первинне і вихідне, оскільки юридичні норми існують перш за все в мовній формі, виражені в текстовій формі і конструюються у вигляді граматичних речень [5, с. 131].

Натомість Ю.Л. Власов зауважує, що терміни «граматичне» та «словесне» тлумачення, які використовуються деякими вченими, визначають поняття, вужчі за своїм обсягом, що не охоплюють усіх правил мови, термін «філологічне тлумачення» означає, навпаки, ширше за обсягом поняття, а «текстуальне тлумачення» позначає швидше об'єкт, а не відповідні прийоми і правила тлумачення норм права. Саме тому, на думку вченого, більш правильно для позначення вказаного способу використовувати термін «мовний» [6, с. 64].

О.Ф. Черданцев звертає увагу на те, що мовне тлумачення ґрунтується на знанні мови, якою сформульовано норми права, на використанні правил синтаксису, морфології, слововживання [7, с. 328]. С.В. Прийма зауважує, що мовний (текстовий, граматичний, філологічний) спосіб є сукупністю прийомів тлумачення, спрямованих на встановлення змісту норми права за допомогою мовних засобів і внутрішньотекстових зв'язків. Таким чином, цей спосіб юридичної інтерпретації ґрунтується на знанні мови, на якій сформульований текст норми права, а також на використанні правил синтаксису, морфології, пунктуації, семантики, слововживання. За допомогою мовного способу тлумачення з'ясовуються відповідні лексичні одиниці з урахуванням їх граматичних форм, конструкцій, місце та роль розділових знаків тощо.

Окремо вчений наголошує на первинності мовного способу відносно всіх інших способів, оскільки мова є тією оболонкою, через яку дослідник має можливість осягнути відповідне явище, і вона є тим первинним, з чого починається пізнання. При цьому С.В. Прийма підкреслює, що відносно права первинність мовного способу зумовлюється такою його властивістю, як формальна визначеність – саме через форму право стає доступним [8, с. 11].

О.В. Капліна натомість вважає, що слово є найважливішою структурно-семантичною одиницею мови закону, багатозначність слова, лексична омонімія, синонімія, процеси архаїзації та оновлення лексики, її стилістичне розшарування вивчається лексикологією. Саме тому, переконана вчена, що поняття, яке найповніше відображає процеси, пов'язані з відповідним способом тлумачення норм права, можна позначити терміном «лексико-граматичне тлумачення». При цьому О.В. Капліна уточнює, що, позначаючи поняття певної галузі знань або діяльності, термін водночас є відображенням тих змістових начал, які наповнюють це поняття і є його складниками. Вчена пише: «Своєю чергою наукове бачення такого найменування способу тлумачення має не лише теоретичне значення, але може з успіхом застосовуватися на практиці, оскільки має інтеграційні властивості, окреслює обсяг поняття і сприяє виробленню прийомів і правил, що не виходять за межі окреслених у назві».

О.В. Капліна зауважує, що лексико-граматичне тлумачення норм права – це спосіб з'ясування смислових параметрів норми права за допомогою встановлення лексичного і граматичного значення мовних одиниць та їх внутрішньотекстових зв'язків [9, с. 178–179]. Підтримуючи загалом вказане визначення, зауважимо, що таке розуміння філологічного способу тлумачення із акцентом у тому числі і на з'ясуванні внутрішньотекстових зв'язків тексту ставить під сумнів самостійність логічної інтерпретації, яка, як не дивно, окремо окреслюється вченою серед способів тлумачення. Варто підкреслити, що така суперечність є типовою для значної кількості наукових

досліджень, у яких, з одного боку, логічне тлумачення розглядається окремо від філологічного (мовного, граматичного тощо), а з іншого – в розумінні останнього авторами вказується на врахування під час інтерпретації синтаксичних та інших логічних правил формулювання положень закону. У нашому ж розумінні розглядати тільки синтаксичні конструкції або способи і правила розташування в них слів і словосполучень, без з'ясування загальної смислової наповненості також і зв'язків їх логічного тлумачення, не є вірним. Наголосимо, що будь-який спосіб тлумачення, включаючи і філологічний, обґрунтовується логічно, оскільки мислення неможливо без логіки.

Своєю чергою Ю.С. Ващенко каже про доцільність використання терміна «філологічний спосіб тлумачення», присвятивши йому свою дисертаційну роботу. На думку вченого, в центрі вивчення філології лежить текст (в нашому випадку – юридичний текст) «у всій сукупності своїх внутрішніх аспектів і зовнішніх зв'язків», що є вихідним поняттям терміна філологічний, який у своєму розширеному тлумаченні (на відміну від граматики) може розглядати мовні процеси як у культурно-історичному контексті слова, так і філософському осмисленні мови, включаючи мовне мислення і граматичну логіку. Тут же, як підкреслює Ю.С. Ващенко, з необхідністю враховується фонетика, що стоїть окремо від граматики, але поготів з нею пов'язана через системний характер мови. Так, наприклад, фонетичні межі слова в російській мові відзначаються особливими фонологічними сигналами (зокрема, силові наголоси і пов'язані з ними вимова, чергування приголосних, оглушення кінцевих лунких приголосних і так далі). Вони не так різко окреслені, як кордони між морфемами (тобто значущими частинами слів – кореневими або граматичними елементами мови), але в звуковому потоці мовлення відокремлені і виділяються.

З огляду на це Ю.С. Ващенко наполягає на тому, що «краще говорити не про граматичний, а саме про філологічній спосіб тлумачення. Інтерпретуючи текст, ми вдаємося до технології перетворення одного словесного знака на інший, тобто пояснюємо зміст юридичного припису іншим текстом, а для цього використання тільки граматичних засобів мови вкрай недостатньо, тому що граматичні засоби більш придатні для цілей власне лінгвістичного аналізу» [10, с. 43–44].

Учений резюмує, що філологічне тлумачення – це різновид інтерпретаційної практики, спрямований на встановлення за допомогою мовних засобів і їх внутрішньотекстових зв'язків смислових параметрів правової норми, що дозволяють адекватно розкрити конкретний зміст нормативних приписів з вираженою в них волею законодавця [10, с. 54; 11, с. 6].

М.М. Вопленко також вважає, що всі вищеназвані найменування (мовний, граматичний, лінгвістичний та інші) лише підкреслюють мовні особливості і роль філологічних знань в інтерпретації правових норм, і більш точно цей спосіб тлумачення все ж варто назвати філологічним. Спираючись на етимологічний аналіз (в перекладі з грецького (*phileo* – люблю + *logos* – слово) «філологія» означає «любов до слова»), М.М. Вопленко підкреслює, що філологічний спосіб тлумачення виражається в пізнанні та обґрунтуванні змісту правових норм за допомогою використання знань про закономірності словотворення і словосполучення у вигляді знаків письмової мови законодавця. Основу філологічного способу, на думку дослідника, становить застосування граматичних правил для аналізу тексту джерела права. «Граматика в єдності своїх складових частин – морфології та синтаксису – під час пізнання правового тексту дозволяє виявити закономірно правильний сенс, який несуть у собі слова і їх поєднання у вигляді речень як особливих явищ мовної культурної спадщини народу. Граматика, взята і розглянута в поєднанні з правилами літературної творчості, набуває філологічного відтінку, який використовується в юриспруденції» [12, с. 11].

Філологічне тлумачення, як слушно заявляє О.І. Костенко, охоплює собою семантичне тлумачення (семантика вивчає значення слів), етимологічне тлумачення (етимологія вивчає походження слів), граматичне тлумачення, що передбачає врахування граматичних форм слова (морфологія), побудови одиниць мови, тобто речень (синтаксис), і стилю. Під час тлумачення адміністративного законодавства, як уточнює вчена, насамперед необхідно з'ясувати граматичний зміст слів, словосполучень, термінів і виразів, що вживаються у відповідному законі. Це пов'язано з тим, що саме з текстуального пізнання починається процес ознайомлення правозастосовника з тією нормою права, яку необхідно застосувати. Філологічний спосіб тлумачення складається з двох етапів. Перший етап полягає у дослідженні кожного конкретного слова і словосполучення, які містяться в тексті нормативно-правового акта (лексико-морфологічний). Змістом другого етапу є дослідження загальної граматичної і змістової структури речень, з яких складається текст нормативно-правового акта, а також вивчення взаємозалежності усіх речень (синтаксичний) [13, с. 113–114]. За П.М. Рабіновичем, філологічний спосіб інтерпретації покликаний з'ясувати зміст правової норми шляхом аналізу її тексту на основі використання законів філології [14, с. 142].

Висловлюючи власне бачення з приводу вказаного питання, відзначимо, що наразі ми підтримуємо тезу про те, що більш виправдано в контексті способів тлумачення використовувати термін «філологічний», оскільки, як правильно зазначається окремими вченими, він охоплює не тільки граматичні правила (морфологію і синтаксис) та пунктуацію, але й семантику слів та словосполучень, їх етимологію тощо. На нашу думку, враховуючи той факт, що під час тлумачення понять та категорій адміністративного судочинства (як і будь-яких інших норм права) для правильної та повної інтерпретації можуть розглядатися культурно-історичні контексти слів та словосполучень, враховується філософське розуміння мови не тільки як системи знаків, що забезпечує процес комунікації, але і як найважливішого засобу спілкування і пізнання, термін «філологічний спосіб тлумачення» найбільш наочно відображає зміст відповідних прийомів та правил інтерпретації норм права. Таким чином, за допомогою цього способу тлумачення з'ясовуються не тільки відповідні лексичні одиниці з урахуванням їх граматичних форм, конструкцій, місце та роль розділових знаків, але й походження слів (етимологія), їх значення (семантика) тощо.

Ми переконані в тому, що ефективна робота з текстом законів, а в даному випадку це адміністративно-процесуальне законодавство, можлива тільки у разі розуміння і володіння мовою (у тому числі і юридичною) відповідним суб'єктом тлумачення. Недостатнє знання мови та її правил ще більше ускладнює або взагалі унеможливлює розуміння юридичного тексту, що тягне за собою не тільки банальні помилки, але і призводить до втрати правильного логічного сенсу того чи іншого поняття, а це своєю чергою тягне за собою неправильне встановлення мети правового припису і як підсумок – прийняття необ'єктивного рішення у справі, що суперечить закону. Іншими словами, під час тлумачення будь-якої норми інтерпретатор у першу чергу розуміє її крізь призму прочитаного і сприйнятого тексту, і, власне, тому знання не тільки елементарних правил мови, а й логічних законів її вираження і закріплення є ключовим для правильного і ефективного як філологічного тлумачення відповідного поняття або категорії, так і їх інтерпретації загалом за допомогою інших способів з'ясування та роз'яснення. У цьому контексті надзвичайно слушними є слова М.О. Власенка про те, що юридичні документи повинні бути правильно аргументовані і складені на основі правил граматичної логіки. Знання цих правил і вміння ними оперувати є наріжним каменем правового мислення [15, с. 143].

Висновки. Загалом ми вважаємо, що філологічне тлумачення понять і категорій адміністративного судочинства є заснованою на законах філології сукупністю правил і прийомів лексичного, граматичного, етимологічного, семантичного пізнання, за допомогою якої адекватно розкривається зміст сформульованих у нормах адміністративно-процесуального законодавства понять і категорій. При цьому слід мати на увазі, що філологічне тлумачення понять і категорій адміністративного судочинства має розглядатися не тільки як особливий спосіб пізнавальної діяльності, а й як система правил і прийомів вираження і обґрунтування пізнаного змісту правових понять і категорій.

Юридична та філологічна науки виробили чимало правил та прийомів тлумачення юридичних текстів. Враховуючи їх, а також практику Верховного Суду щодо розгляду тих чи інших публічно-правових спорів, спробуємо окреслити найбільш відомі правила інтерпретації понять та категорій адміністративного процесу, зауваживши при цьому, що вказаний перелік не є вичерпним.

Отже, правилами філологічного тлумачення понять та категорій адміністративного судочинства є:

– якщо в законі дано визначення того чи іншого поняття, то саме в цьому значенні і слід його розуміти, не дивлячись на його інше значення в повсякденній мові, правовій доктрині тощо. Зокрема, якщо в КАС України закріплено поняття «докази» (ст. 32), то незважаючи на те, що воно не співпадає із деякими доктринальними підходами, правозастосовувач має орієнтується на відповідні положення Кодексу;

– якщо в законі використано технічні чи інші спеціальні терміни, значення яких не визначено законодавцем, то слід надавати їм той сенс, який вони мають у відповідних галузях знань. Зокрема, ст. 18 КАС України закріплює основні засади функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, але не наводить її визначення. У цьому разі слід керуватися відповідними технічними знаннями та застосовувати понятійно-категоріальний апарат зі сфери інформаційних технологій;

– значення терміна, встановлене правотворчим органом в одній галузі права, не можна без достатніх підстав поширювати на інші галузі. Зокрема, визначення суду апеляційної інстанції

за Кримінально-процесуальним кодексом природно не може відповідати відповідному поняттю за КАС України;

– одні й ті ж терміни, використовувані матеріальним і співвідносним із ним процесуальним правом, повинні уживатися в тому значенні, яке надається їм у відповідній матеріальній або процесуальній галузі права. Наприклад, категорія «суб'єкт владних повноважень» як в процесуальному законодавстві, так і в нормах матеріального права має однаковий зміст, незважаючи на сферу регульованих правовідносин – конкретний судовий спір чи будь-яка галузь публічного адміністрування;

– ідентичним формулюванням в рамках одного і того ж акту не можна надавати різні значення, якщо з цього акту не випливає інше;

– пунктуація є допустимим показником значення сформульованих у тексті кодексу понять та категорій;

– спеціальна вказівка у змісті поняття на одне явище означає виключення інших;

– якщо не вказано інше, то використання у понятті слова в чоловічому роді включає в себе його застосування до жінок (і навпаки); однина включає множину (і навпаки);

– слова із зобов'язуючим характером накладають обов'язки на суб'єктів, слова дозволяючого характеру – надають адміністративний розсуд або диспозитивні можливості;

– та інші правила.

Підкреслимо, що до зазначених прийомів тлумачення понять та категорій адміністративного судочинства цілком можна додати й загальні філологічні правила інтерпретації правових норм, сформульовані як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, зокрема:

– словам і виразам закону слід надавати те значення, яке вони мають у відповідній літературній мові, якщо немає підстави для іншої їх інтерпретації (так зване «золоте правило» тлумачення). Словам слід надати саме того значення, яке їм надає належна (правильна) граматика та стандартне вживання, а не того, що утворилося внаслідок граматичної помилки законодавця. Лексичному значенню слова необхідно віддавати перевагу перед етимологічним, якщо виникають сумніви в справжньому значенні слова;

– неприпустимо таке тлумачення значення норми права, за якого її окремі слова і вирази трактувалися б як зайві. Словам і виразам закону слід надавати те значення, в якому вони вжиті законодавцем в момент прийняття закону;

– під час тлумачення міжнародно-правових документів, використання термінології, що міститься в них, іншомовних слів за основу необхідно брати першоджерело або офіційний переклад, здійснений на основі законодавства України;

– займенник, відносний займенник або демонстративний прикметник зазвичай належать до найближчого антецеденту (іменник або його еквівалент);

– у тому разі, коли є пряма, паралельна конструкція, яка включає всі іменники або дієслова в серії, ймовірний або постпозитивний модифікатор зазвичай застосовується до всієї серії;

– в тому разі, коли синтаксис включає в себе щось інше, ніж паралельний ряд іменників або дієслів, препозиційний або постпозитивний модифікатор зазвичай застосовується тільки до найближчого розумного референту (слово, що позначається);

– кожній нормі, взятій повністю, повинно бути надано той сенс, який відповідає її синтаксичній будові [9, с. 216–217; 16, с. 13; 17, 192; 18, с. 14–15; 19, с. 78–79; 20, с. 93–107; 6, с. 68–69];

– поняття тлумачиться як єдине ціле, тобто слова та словосполучення у ньому повинні тлумачитися не окремо, а в сукупному зв'язку;

– інші правила і прийоми.

Список використаних джерел:

1. Хропанюк В.Н. Теория государства и права. Хрестоматия. Учебное пособие. Москва, 1998, 944 с.

2. Чулінда Л.І. Юридико-лінгвістичне тлумачення текстів нормативно-правових актів : дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.01. Київ, 2003. 228 с.

3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. 2-е вид / пер. З рос. Київ, 2010. 525 с.

4. Михайлович Д.М. Офіційне тлумачення закону : автореф. дис. канд. юрид. наук. Харків, 2003. 19 с.

5. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия. Опыт комплексного исследования. Москва : Статут, 1999. 712 с.

6. Власов Ю.Л. Проблеми тлумачення норм права: монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 180 с.

7. Черданцев А.Ф. Общая теория государства и права. Академический курс в 2-х томах / Под ред. проф. М.Н. Марченко. Том 2. Теория права Москва : Зерцало, 1998. 656 с.
8. Прийма С.В. Способи тлумачення норм права: загальнотеоретична характеристика. *Юрист України*. 2011. № 3. С. 10–16.
9. Капліна О.В. Правозастосовне тлумачення судом норм кримінально-процесуального права : дис. … докт. юрид. наук / 12.00.09. Харків, 2007. 480 с.
10. Ващенко Ю.С. Филологическое толкование норм права : дисс. ... канд. юрид. наук /12.00.01. Тольятти, 2002. 182 с.
11. Ващенко Ю.С. Филологическое толкование норм права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2002. 17 с.
12. Вопленко Н.Н. Интерпретационная техника: понятие и содержание. *Вестник Волгоградского государственного университета*. 2007. Серия 5. Выпуск 9. С. 5–22.
13. Костенко О.І. Тлумачення актів адміністративного законодавства : дис. … канд. юрид. Наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 209 с.
14. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Київ : Атіка, 2001. 176 с.
15. Власенко Н.А. Язык права : монография. Иркутск : Вост.-Сибир. книж. изд-во АО «Норма-плюс», 1997. 174 с.
16. Васьковский Е.В. Руководство к толкованию и применению законов. Москва : Издание Бр. Башмаковых, 1913. 152 с.
17. Аверин А.В. Судебная достоверность. Постановка проблемы. Владимир : Транзит-ИКС, 2004. 312 с.
18. Пишина С. Г. Правоинтерпретационные ошибки. Проблемы теории и практики : дисс. … канд. юрид. наук / 12.00.01. Нижний Новгород, 2000. 176 с.
19. Долголенко Т. Н. Аксиологический и формально-юридический смысл толкования права : дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.01. Казань, 2012. 150 с.
20. Scalia Antonin, Garner Bryan A. Reading Law. The Interpretation of Legal Texts. West: West Publishing Company, 2012. 608 p.

УДК 342.92
DOI https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.5-1.23

ВАНЬЧИК Ю.А.

ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

У статті проаналізовано поняття та характеристика корупції. На основі чинного вітчизняного законодавства розглядаються адміністративні аспекти відповідальності за вчинення правопорушень корупційного спрямування. Аналіз законодавчого регулювання та принципів його реалізації дає змогу визначити основні засади протидії корупції, шляхи їх ефективного поєднання у правозастосовній діяльності уповноважених органів. Сформульовано пропозиції та рекомендації щодо заходів протидії та запобігання корупції в Україні.

Визначені та охарактеризовані суб'єктивні та об'єктивні чинники та причини, які породжують корупційні правопорушення. Окреслені особливості прояву корупції вказують на те, що корупція є складним суспільним явищем, яке укорінилося в управлінських системах та різних сферах економічних відносин і є невід'ємним елементом державного управління із зародженням держави як суспільного інституту.

Проаналізовано заходи протидії та запобігання корупції в Україні, сформовані наукові позиції вчених щодо заходів протидії корупції, виявлено основні проблеми та прогалини в законодавстві, визначено основні чинники та форми вчинення корупційних правопорушень.

© ВАНЬЧИК Ю.А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративних та цивільно-правових дисциплін (Прикарпатський факультет Національної академії внутрішніх справ)